

НОВООТКРИТ МОНЕТЕН ТИП НА РИМСКАТА КОЛОНИЯ ВИМИ- НАЦИУМ ОТ ВРЕМЕТО НА ИМПЕРАТОР ВОЛУЗИАН

Нина Христова

Монетите, сечени в колония Виминациум, заемат значително място сред римските монети, произхождащи от България, Югославия и Унгария. В музейните и частните сбирки се съхранява голямо количество колониални монети на Виминациум, сечени между 239 и 255г., които говорят за значителна роля на колонията в паричното обращение на североизточните римски провинции.

Монетосеченото на Виминациум е сравнително добре проучено в нумизматичната литература. Най-голям принос в изследването и представянето на монетите, сечени от Виминациум, има Б. Брешкович с публикуването на колекцията, завещана от проф. Светозар Душанич на "Музей на град Белград". В монографията на Б. Брешкович "Монети на колония Виминациум от сбирката на професор Светозар Душанич" (Белград, година на издаване не е отбелязана), съдържаща каталог с фотографии на 1700 монети от колекцията, прецизно е проследено колониалното монетосечене на Виминациум.¹ Изследване върху монетосеченето на Виминациум съдържа трудът на Н. Мушмов "Античните монети на Балканския полуостров и монетите на българските царе" (1912г.), в който са публикувани шестдесет и пет типа колониални монети, сечени в града. Това е единственото засега отразяване на монетосеченето на Виминациум в българската нумизматична литература.

С настоящето съобщение се публикува един неизвестен досега тип монета, сечена във Виминациум при управлението на император Волузиан (251-253г.). Подобна монета не е спомената от Б. Пик², Н. Мушмов и Б. Брешкович, не участва в изданията на специализирания каталог на издателство SEABY "Greek Imperial Coins and their Values" (London, 1982), нито в търговски каталози за разпродажба на монети, сечени във Виминациум. Публикуването ѝ има цел да допълни каталога на колониалното монетосечене на долномизийския римски град Виминациум и е резултат от изследване върху голям брой монети от римската епоха, които са били в обращение в българските земи.

Описание на новооткрития тип монета на град Виминациум:

Лице: IMP C VOLVSIANVS AVG.

Бюст на император Волузиан в профил надясно, голобрад, с лъчиста корона. Облечен е в драпирана мантия. Короната е привързана с панделка. Кръговият надписът е стандартен и включва със съкращения титли и имена /Imperator Caius Volusianus Augustus/ - Император Кай Волузиан Август.

Опако: P M S COL VIM.

Персонификация на провинцията Мизия — права женска фигура, облечена в стола със спуснати край тялото ръце и с диадема върху обърнатата наляво глава. Върху столата е наметнат палиум (шал?), който виси отдясно покрай ръката на богинята. Фигурата се съпровожда от отличителните символи на седми Клавдиев и четвърти Флавиев легиони: вляво до краката на фигурата стои бик, а вдясно — лъв. Под черта е изписано:

AN XIV (година четиринадесета)

Кръговият надписът върху обратната страна на монетите е стандартен и включва съкращението P M S COL VIM (Provincia Moesia Superior. Colonia Viminacium) и хоризонтално с латински цифри - годината (AN /anno/), в случая четиринадесета година на отсичане на емисията, съответстваща на 253/254 г.

Монетата е с диаметър 20 mm и тегло 3,3 g. По параметри и изображение тя се отнася към средния номинал. Изработена е от бронзова сплав с голям процент цинк. Сравнително доброто състояние на монетата и тънката черна патина на екземпляра изключват съмнения в нейната автентичност. Частно притежание е.

Монетарницата на град Виминациум започва да сече колониални монети през 239/240г. Годишната на отсичане се отбелязва задължително върху опако на всички колониални монетите като се започва от AN I — година първа за местното летоброене. Практиката да се отбелязва годината на емисията монети с поредните римски цифри се спазва до 255г. / XVI година на местната ера /, когато локалното монетосечене е прекратено. Приемаме, че годината от местното летоброене (ера) не съвпада с годината от Юлиан-

ския календар, а започва от деня на събитието (получаване правото да се сечат местни монети) и обслужва само производството на монети. През периода, когато Виминациум е колониална монетарница, с монети се увечават следните императори и членове на императорски семейства: Гордиан III (238-244), Филип I (244-249г.), Филип II (244-249г.), Отацилия Севера, Траян Деций (249-251г.), Херения Етрусцила, Херений Етруск (249-251г.), Хостилиан (249-251г.), Требониан Гал (251-253г.), Волузиан (251-253г.), Емилиан (253г.), Валериан (253-260г.), Мариниана (посмъртно) и Галиен (253-260). Досега не са намерени монети от X -та и XV —та година. Предполага се, че някакви военно-политически причини или липса на метал прекъсват монетосеченето през тези два промеждутъци от време. За известна криза говорят емисиите монети, отсечени през XIV и XVI година, когато теглото им е значително по-малко от тези, сечени през първите години на Гордиан III, а монетните печати се отличават с груба изработка.

Колониалните монети на Виминациум се разпределят в три номинала, малък, среден и голям, които отговарят на съответните римски императорски номинали от бронз и мед — ас, дупондиус (два аса) и сестерций (четири аса). През първите десет години от градското монетосечене големите стойности на монетите се сечат от почти чиста мед. Към края на периода големият номинал се изработва от различни медни сплави с по-лошо качество. Досега са известни шест вида монети с образа на Волузиан. Те са само от голям номинал: от XII-та, XIII-та и XIV-тата година на местната ера. Средно големите монети са от мед, сплавена с цинк (ценената в античността сплав орихалк — *aurichalk*, мед със златист цвят), а малкият номинал е винаги меден. Извън този стандарт остават редките емисии бронзови “медальони” или “двойни сестерции”. Силно редуцираното тегло на монетите, сечени към тринадесета година и след нея приближават теглото на големия номинал до това на средния от предишните години. Решаваща отлика в тези случаи се явява не големината на монетното ядро, а императорското изображение. При големия и малък номинал императорът е представен с лавров венец, а при средния, какъвто случай представлява новооткритият тип монета, той е с лъчиста корона.

Големият брой монети от Виминациум, съдържащи се в колекцията на проф. Душанич, е основа за изследвания върху теглото на сечените монети. Номиналът с най-голяма стойност започва да се сече със средно тегло, малко над 16g.; расте и достига връх от 18g през четвъртата година; рязко спада през деветата година на 15g, за да достигне през шестнадесетата година едва около 9g. Сравнително стабилно е теглото на малкия номинал, което се движи около 4g и най-вероятно не се използва след XII-тата година.

При средния номинал промените са по-плавни: започва с тегло 5,5g, става 7,5g в петата година, 8,1g е в дванадесетата година. Средно големите колониални монети, сечени във Виминациум след 250г. са сравнително редки поради ограничените емисии. От тринадесетата година досега беше из-

вестен единствен екземпляр с образа на император Требониан Гал с тегло само 2,8g (от колекцията на проф. Душанич), който се смяташе за последен в използването на номинала. Откриването на колониален дупондиус от XIV-та година по летоброенето на Виминациум доказва, че средният номинал е използван почти до края на градското колониално монетосечене. Неговото тегло от 3,3г потвърждава общата тенденция в намаляването на монетното тегло в Империята през 253/254г.

Всички монетарници в Тракия и Долна Мизия след реформите на император Галиен (253-258г.) престават да сечат монети от името на техните градски управи. Секва монетосеченето и във Виминациум. В 441г. Атила превзема няколко крепости по Средния Дунав, между които Виминациум и Сингидунум.

¹ **Брешковић, Б.** Новац колоније Виминацијума у збирци Светозара Душанића. Београд.

² **Pick, B.** Die antiken Münzen Nord — Griechenlands, I, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien, Berlin, 1898.